

*Євсєєв Владислав Олександрович,
здобувач вищої освіти
факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
Самойленко Олександр Олександрович,
начальник кафедри прикордонного контролю,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького
кандидат психологічних наук, доцент*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Питання доступності публічного простору для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення набуло в Україні принципово нового звучання з початком повномасштабного вторгнення. Бойові поранення щодня збільшують чисельність людей, які потребують безбар'єрного середовища. За офіційними даними Національної служби здоров'я України, на початок 2025 року в країні проведено понад 95 тисяч ампутацій - переважно серед військовослужбовців і цивільних, постраждалих унаслідок мінно-вибухових травм [1]. Це робить розбудову безбар'єрного простору не лише питанням соціальної справедливості, а й нагальним завданням реінтеграції тисяч ветеранів у мирне суспільство. Нормативну основу політики безбар'єрності в Україні становить кілька ключових актів. Указом Президента України № 533/2020 від 03.12.2020 «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» органам виконавчої влади доручено розробити комплексну стратегію [2]. На виконання цього доручення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р схвалено Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору на період до 2030 року, яка охоплює п'ять складових: фізичну, цифрову, інформаційну, економічну та соціальну безбар'єрність [3, с. 4]. Ця стратегія утворила підґрунтя для систематичної державної роботи, яка раніше мала фрагментарний характер. Практичний стан виконання нормативних вимог відображають результати щорічного урядового моніторингу. У 2024 році Міністерство розвитку громад та територій України вперше обстежило не лише будівлі, а й вулиці, зупинки громадського транспорту та об'єкти благоустрою – загалом понад 93 тисячі об'єктів. Встановлено, що лише 20% з них є безбар'єрними, тоді як серед вулиць, що ведуть до лікарень, цей показник становить 25%, а на центральних пішохідних шляхах – лише 16%. Ці цифри засвідчують значний розрив між задекларованими цілями та реальністю, особливо гострий в умовах збільшення частки маломобільних громадян. Важливим кроком у сфері технічного регулювання стало оновлення будівельних норм. Чинний ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» пройшов три редакції поправок: Зміну № 1 (2023), Зміну № 2 (2024) та Зміну № 3 (листопад 2025), якими уточнено вимоги до поручнів, пандусів, тактильної навігації та зон маневрування для осіб на кріслах колісних [4]. Паралельно оновлено ДБН В.2.2-10:2022 щодо закладів охорони здоров'я та ДБН В.2.2-5:2023 щодо захисних

споруд цивільного захисту, в яких безбар'єрність стала обов'язковою вимогою. Водночас проблема полягає в тому, що оновлення норм не має зворотної сили: існуючий будівельний фонд радянської доби залишається поза їхньою прямою дією, а механізм примусової реконструкції практично відсутній. Особливої гостроти набула тема безбар'єрності укриттів. ДБН В.2.2-5:2023 закріпив обов'язкову інклюзивність нових захисних споруд – із пандусами, підйомними пристроями, системами візуальної та тактильної навігації та універсальними санітарними приміщеннями [4]. Однак переважна більшість реально використовуваних укриттів – це підвали, підземні переходи та шкільні бомбосховища, збудовані до прийняття сучасних стандартів. Для осіб із порушеннями руху та зору доступ до них під час повітряної тривоги залишається фізично неможливим або вкрай ускладненим, що перетворює проблему безбар'єрності на питання права на життя, гарантованого статтею 27 Конституції України. Позитивним системним зрушенням є формування інституційної інфраструктури безбар'єрності на рівні громад. Станом на 2024 рік близько 500 територіальних громад ухвалили рішення про створення місцевих рад безбар'єрності. Реалізується флагманський проєкт «Рух без бар'єрів» з облаштування безбар'єрних маршрутів у кількох населених пунктах. Водночас дослідження Індексу безбар'єрності громад показало, що лише Львівська, Київська та Вінницька громади набрали понад 80%, тоді як переважна більшість – значно менше. Це свідчить про те, що безбар'єрність залишається передусім привілеєм великих міст, а не загальнодоступною нормою.

Таким чином, розширення безбар'єрного простору в Україні є завданням, яке не терпить зволікань. Необхідна реальна фінансова відповідальність за порушення норм доступності, запровадження обов'язкового безбар'єрного аудиту при відновленні зруйнованих об'єктів та масштабування принципів інклюзивного проектування на всі рівні публічної інфраструктури. В умовах, коли кількість людей з набутою інвалідністю вимірюється сотнями тисяч, це питання стає одним із визначальних вимірів післявоєнного відновлення країни.

Список використаних джерел

1. “Чому в ЗСУ стільки ампутацій?”. OBOZ.UA. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/novosti-obschestvo/chomu-v-zsu-stilki-amputatsij-pravda-yaka-vas-shokue.htm> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Указ Президента України «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» від 03.12.2020 № 533/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/533/2020> (дата звернення: 14.04.2026).
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» від 14.04.2021 № 366-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p> (дата звернення: 14.04.2026).
4. Міністерство розвитку громад та територій України. Про затвердження Зміни № 3 до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» : наказ від листопада 2025 р. № 1617. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minrozvytku-onovylo-vymohy-do-inkliuzyvnosti-budivel-i-sporud> (дата звернення: 16.04.2026).